

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата економічних наук, доцента Іващенко Оксани Андріївни
на дисертаційну роботу Гапонової Еліни Олександрівни на тему:
«Сучасні тенденції розвитку світового ринку медичних послуг»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і
міжнародні економічні відносини

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими
програмами, планами, темами

Існуюча в Україні система охорони здоров'я прийшла у протиріччя з нагальними потребами суспільства. На етапі переходу України на ринкову модель розвитку відбулося невинне зростання показників захворюваності, смертності населення, скорочення тривалості життя, стала масовою незадоволеність населення якістю медичної допомоги. До кризи здоров'я призвів комплекс чинників, пов'язаних як із політичною, економічною, екологічною ситуацією в країні, так із специфікою структурних зрушень. Тривалий час ринкові реформи здійснювались ціною соціальних втрат без належної уваги до фінансування заходів охорони здоров'я. Структурно-технологічна трансформація ринку медичних послуг стала відповіддю на виклики сучасної системи охорони здоров'я та технологічного прогресу, що сприяє зростанню середніх витрат медичного виробництва, створенню умов для використання ринкових механізмів у медичному обслуговуванні. Реструктуризація ринку медичних послуг обумовлена необхідністю покращення задоволення потреб громадян, особливо у сфері профілактики та діагностики захворювань, зростання якості людського капіталу. Всі ці фактори потребують глибокого дослідження закономірностей формування національного ринку медичних послуг та активного використання досвіду інших країн світу щодо впровадження сучасних методів управління охороною здоров'я. З огляду на це тема дисертаційної роботи Гапонової Е. О. «Сучасні тенденції розвитку світового ринку медичних послуг» є своєчасною і актуальною як в науковому, так і в практичному сенсі.

Дисертаційне дослідження виконано у відповідності до напрямів науково-дослідної роботи кафедри міжнародного бізнесу та економічної теорії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Інституційні перетворення в умовах сучасного розвитку світової економіки» (№ державної реєстрації 0117U004876), а також науково-дослідної теми Харківського національного медичного університету «Історичні, економічні, політичні та соціокультурні аспекти розвитку охорони здоров'я» (№ державної реєстрації 0114U003392), що додатково підтверджує його науково-практичну спрямованість.

2. Достовірність і обґрунтування наукових положень, висновків та рекомендацій

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій базується на використанні монографічних досліджень вітчизняних та зарубіжних економістів, офіційних статистичних та аналітичних матеріалів міжнародних організацій (ВООЗ, СОТ, МВФ, ОЕСР, Європейської комісії), законодавчих та нормативних документів Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, офіційних матеріалів Державної служби статистики України.

Крім того, достовірність результатів проведеного дослідження забезпечується використанням широкого кола методів наукових досліджень (абстракції, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, аналогії, історико-логічного, порівняльного аналізу, комплексного системного аналізу, статистичного, економіко-математичного моделювання, діалектичного, теоретичного узагальнення тощо.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Аналіз дисертаційної роботи, дозволяє засвідчити, що наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, отримані відповідно до поставленої мети, містять елементи наукової новизни, і полягають у наступному:

– вдосконалено підходи щодо визначення сутності світового ринку медичних послуг, зокрема, запропоновано визначення терміну «світовий ринок медичних послуг» як сегменту світового ринку послуг, особливою сферою міжнародного товарного обміну, що характеризується стійкими, систематичними операціями з обміну медичними послугами, включаючи медичні технології, вироби медичної техніки, методи організації медичної діяльності, фармакологічні засоби, лікарський вплив, заходи з профілактики захворювань тощо, спрямованими на якісну зміну показників здоров'я людини, а також стандартизується, регламентується і регулюється спеціальними органами та організаціями на різних рівнях (стор. 47);

– обґрунтовано глобалізаційні детермінуючі тенденції розвитку світового ринку медичних послуг, до яких віднесено функціонування міжнародних організацій, що регулюють ринок; діяльність міждержавних організацій, суспільних (неурядових) організацій, благодійних фондів для надання медичної допомоги у світі; лібералізацію торгівлі медичними послугами; монополізацію світового фармацевтичного ринку з боку ТНК; утворення медичних кластерів; розвиток сучасних методів лікування, медичних технологій та обладнання; використання міжнародних стандартів надання медичної допомоги; створення умов для розвитку медичного туризму; інтернаціоналізацію медичної освіти; міжнародну міграцію медичних фахівців (стор. 50);

– розроблено структурно-логічну схему дослідження сучасних тенденцій розвитку світового ринку медичних послуг, яка спирається на комплексне використання загальних та спеціальних методів дослідження (поєднання системного аналізу та історико-логічного аналізу; структурно-факторного аналізу, компаративного аналізу та кореляційного аналізу; економіко-математичного моделювання, стратегічного аналізу та SWOT-аналізу) і передбачає використання новітніх підходів до аналізу суперечливості глобалізаційних тенденцій розвитку світового ринку медичних послуг та обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку ринку медичних послуг України та його ефективної інтеграції до світового (стор. 63-78);

– виявлено закономірності розвитку світового ринку медичних послуг: система охорони здоров'я є сьогодні одним із найбільш швидко зростаючих секторів світового господарства, на конкурентоспроможність якої впливає технологічний рівень і якість медичних послуг, що надаються; зростання обсягу ринку медичного обслуговування має стимулюючий ефект на зростання товарного сегменту ринку лікарських засобів, активізує розробку нових медичних розробок та технологій, попит на медичну освіту тощо (стор. 82-83); невідпинний розвиток та структурні зрушення світовому ринку медичних послуг відбувається під впливом низки глобалізаційних чинників: демографічних, фінансових, оперативних, регулятивних та інноваційних (стор. 86-96); вплив міжнародних інститутів та установ на розвиток та функціонування системи охорони здоров'я та ринку медичних послуг у подальшому сприятиме формуванню глобальної системи охорони здоров'я, в якій національні системи охорони здоров'я виступатимуть системоутворюючими складовими (стор. 108-112); лібералізація торгівлі медичними послугами має як позитивні, так і негативні наслідки для усіх країн світу (п. 2.3.) (з одного боку, лібералізація є драйвером розвитку світового ринку медичних послуг, сприяє підвищенню якості надання медичної допомоги та рівного доступу населення до неї, з іншого – враховуючи різний рівень розвитку національних економік та національних систем охорони здоров'я, лібералізація торгівлі медичними послугами може призвести до негативних наслідків – стагнації національних систем охорони здоров'я та зменшення доступності різних груп населення до медичних послуг у країнах-експортерах);

– за допомогою методу DEA проведено порівняльне оцінювання ефективності функціонування систем охорони здоров'я країн світу й України за наступними параметрами: частка загальних витрат на охорону здоров'я від ВВП; частка загальних витрат на охорону здоров'я від ВВП на душу населення; частка приватних витрат від загальних витрат на охорону здоров'я; кількість лікарняних ліжок на 100 тис. населення, що дало змогу автору визначити рівень

ефективності національної системи охорони здоров'я України та можливі напрямки його покращення (стор. 163).

4. Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Отримані результати вказують на теоретичну цінність роботи як основи для подальших досліджень світового ринку медичних послуг, а також розробки та обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо формування політики інтеграції українського ринку медичних послуг до світового.

Основні результати дисертаційної роботи доведені до рівня концептуальних положень, стратегічних напрямків, моделей, заходів і пропозицій щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Практичне значення авторських рекомендацій і підходів підтверджується їх апробацією на конференціях та семінарах, де вони отримали схвальну оцінку. Теоретично-методичні результати дисертаційного дослідження були використані під час організації начального процесу на кафедрі міжнародного бізнесу та економічної теорії і кафедрі міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна під час викладання навчальних дисциплін «Міжнародний бізнес», «Міжнародні економічні відносини», «Світова економіка» (довідка про впровадження № 4002/32-а від 20.02.2018 р.) та у навчальному процесі кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету під час викладання навчальних дисциплін «Менеджмент і маркетинг в охороні здоров'я», «Менеджмент у медсестринстві» та «Основи економічних теорій» (довідка про впровадження № 67/18 від 20.02.2018 р.).

Практичні рекомендації автора знайшли відображення у діяльності Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 01-23/1058 від 21.03.2018 р.) та Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради (довідка про впровадження № 253/01-01-26 від 22.02.2018 р.), а також Комунального закладу охорони здоров'я Балаклійської районної ради

«Балаклійська центральна клінічна районна лікарня» (довідка про впровадження № 510/1 від 22.02.2018 р.).

5. Повнота викладання наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Матеріали дослідження Гапонової Е. О. у достатній мірі висвітлені в авторських наукових працях. Основні положення та результати дисертації пройшли апробацію на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях і семінарах. За результатами проведених досліджень опубліковано 23 наукові праці, загальним обсягом 7,6 д.а., з них: 5 – у наукових фахових виданнях України, зокрема, 2 – у виданнях, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах даних; 1 – у зарубіжному спеціалізованому періодичному виданні; 15 – в інших виданнях.

Опубліковані Гапоною Е. О. праці, у співавторстві і особисто, в повній мірі відображають сутність дисертаційного дослідження та відповідають діючим нормативним вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Аналіз публікацій дає підстави стверджувати, що вони розкривають основні положення дисертації та її наукову новизну.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи загалом високий науковий рівень дисертаційної роботи Гапонової Е. О., слід відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, до яких слід віднести такі:

1. Дисертант зауважує, що «...одним із пріоритетних напрямків діяльності ВООЗ є уніфікація індикаторів функціонування глобальної системи охорони здоров'я щодо розробки та впровадження загальної класифікації медичних послуг» (стор. 40). При цьому, доцільним було б зазначити, що Міністерством охорони здоров'я України у співпраці з громадськими організаціями та

міжнародними фондами ООН і ЮНІСЕФ наразі здійснюється впровадження загальної міжнародної медичної класифікації на території України.

2. У підрозділі 1.2 роботи дисертант розкриває глобалізаційні тенденції розвитку світового ринку медичних послуг, серед яких – монополізація світового фармацевтичного ринку з боку ТНК. На наш погляд, ця тенденція потребує більш розгорнутої аргументації та детального аналізу.

3. На стор. 56 роботи дисертант наводить вдалі приклади медичних кластерів у розвинених країнах світу, такі як кластерні парки у США, дослідницькі парки в галузі фармацевтики при Університеті штату Каліфорнія в Сан-Дієго, медичні кластери в Німеччині, Ізраїлі, Японії, Республіці Корея і Франції. На наш погляд, цікавим і корисним для України було б навести подібні приклади медичних кластерів у східно-європейських країнах, які мають досвід впровадження таких проектів.

4. Робота значно виграла б, якби автор у порівняльному аналізі сучасних моделей систем охорони здоров'я та їх ефективності у глобальній економіці (підрозділ 2.2) охарактеризував особливості української системи охорони здоров'я та сучасного періоду її реформування.

5. Позитивно сприймаючи оцінку ефективності систем охорони здоров'я, проведену автором за рейтинговими показниками, запропонованими американською агенцією фінансово-економічної інформації Bloomberg «Рейтинг ефективності систем охорони здоров'я» на підставі даних ВООЗ, ООН і Всесвітнього банку (стор. 105), вважаємо, що доцільно було б вказати не тільки TOP-10 країн світу даного рейтингу, а й приділити увагу місцям у цьому рейтингу, які займають країни пострадянського простору і, особливо, Україні.

6. На стор.128–131 роботи мова йде про міграцію медичного персоналу у світі в якості глобалізаційних тенденцій розвитку світового ринку медичних послуг, що заслуговує схвальної оцінки, беручи до уваги надзвичайну актуальність цієї проблеми. Однак, поза увагою автора залишився аналіз цього процесу на глобальному на національному рівнях.

Водночас зазначені зауваження не є принциповими, носять дискусійний характер, в цілому не зменшують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження і можуть стати предметом обговорення та пояснення на захисті. Побажання вказують на багатоплановість досліджуваної проблеми, її складність та значущість.

7. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційній роботі Гапонової Еліни Олександрівни притаманний авторський підхід до розкриття обраної теми, що визначає логіку та відповідну стилістику викладеного матеріалу, які формально відповідають вимогам, що висуваються до наукових робіт такого рівня. Зміст та результати дисертаційного дослідження повністю відповідають паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Достатній рівень виконаного дослідження, наукова новизна отриманих результатів, теоретичне і практичне значення, достовірність висновків і рекомендацій та актуальність теми дають підставу стверджувати, що дисертаційна робота «Сучасні тенденції розвитку світового ринку медичних послуг» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, викладених у пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор, Гапонова Еліна Олександрівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри економіки та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності

Національної академії статистики, обліку та аудиту

кандидат економічних наук, доцент

О.А. Іващенко